

Autoreferat

1. **Imię i Nazwisko:** Małgorzata Stańczak

2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:**

21.10.2005 r. – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych i Sztuki, stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Lekcyjne i pozalekcyjne formy pracy dydaktyczno-wychowawczej z uczniem zdolnym a jego potrzeby psychiczne.*

Promotor: prof. zw. dr hab. Józef Górniewicz

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, prof. zw. dr hab. Andrzej Olubiński

26.06.2001 r. – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Zarządzania i Administracji, tytuł magistra administracji. Tytuł pracy: *Pomoc społeczna na szczeblu powiatowym.*

Promotor: dr hab. Wincenty Bednarek

18.05.2000 r. – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Pedagogiki i Wychowania Artystycznego, tytuł magistra pedagogiki w zakresie pedagogiki społecznej. Tytuł pracy: *Ruch samopomocowy dla rodzin z problemem alkoholowym.*

Promotor: dr hab. Wiesław Ciczkowski

3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:**

Od 1.09.2012 r. do chwili obecnej – adiunkt w Katedrze Teorii Wychowania na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

1.12.2005–31.08.2012 – adiunkt w Katedrze Pedagogiki Ogólnej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

30.12.2004–30.11.2005 – instruktor w Katedrze UNESCO Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Ponadto w okresie 1.10.2008–30.09.2013 – adiunkt w Olsztyńskiej Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomiczno-Społecznych. Od 1.03.2011 r. Zastępca Dyrektora Instytutu Pedagogiki.

Małgorzata Stańczak

4. **Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):**

a) **Tytuł osiągnięcia naukowego:**

Za główne osiągnięcie naukowe uznaję monografię pt. *Doświadczenia rodzin w odkrywaniu i rozwijaniu zdolności dzieci. Perspektywa pedagogiczna*.

b) **Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:**

Stańczak M., *Doświadczenia rodzin w odkrywaniu i rozwijaniu zdolności dzieci. Perspektywa pedagogiczna*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2019, ss. 291, ISBN 978-83-8095-655-1.

Recenzent wydawniczy: dr hab. Eugeniusz Łapiński, emerytowany profesor Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Białymstoku.

c) **Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania**

Uzasadnienie podjęcia badań i wskazanie celu naukowego

W monografii pt. *Doświadczenia rodzin w odkrywaniu i rozwijaniu zdolności dzieci. Perspektywa pedagogiczna*, będącej podstawą wszczęcia postępowania habilitacyjnego, podejmuję problematykę udziału środowiska rodzinnego w procesach transformacji potencjałów zdolnościowych dzieci. Wpisuje się ona w obszar poszukiwań teoretycznych i empirycznych, będących przedmiotem zainteresowań pedagogiki zdolności, która analizuje wszelkie oddziaływania służące formowaniu się potencjalnych zdolności człowieka (Giza 2006, s. 27).

U podstaw projektu badawczego opisywanego w monografii legło założenie, że zdolności dzieci należy rozpatrywać inaczej niż zdolności osób dorosłych (Tannenbaum 1986) i traktować je jako pewien potencjał do uzyskania wysokich lub bardzo wysokich osiągnięć w jednej lub kilku dziedzinach aktywności (Mönks 2004; Mönks, Katzko 2005). Przemiana potencjalnych zdolności dziecka w dojrzały talent jest procesem rozciągniętym w czasie i warunkowanym szeregiem czynników wewnętrznych i zewnętrznych, tworzących sieć wzajemnych powiązań.

Przyjęcie założenia o rozwojowym charakterze zdolności skierowało moją uwagę na działania podejmowane przez środowisko rodzinne w początkowych etapach ich transformacji. Wczesne rozpoznanie potencjału oraz podjęcie działań wspierających rzutuje bowiem na możliwości aktualizowania się zdolności. Rodzice mogą dostrzec pierwsze symptomy przejawianych przez dziecko potencjalności i stopniowo wprowadzać je w określone dziedziny aktywności, w których ujawniają się jego predyspozycje, wzmacniając równocześnie zainteresowanie nimi. Matki i ojcowie mogą budować motywację swego dziecka i jego wytrwałość w dążeniu do postawionych celów, mogą pielęgnować określone cechy psychospołeczne dziecka oraz tworzyć mu odpowiednie warunki praktykowania. Badania nad rozwojem talentów dzieci, podobnie jak i historyczne studia przypadków wybitnych dorosłych twórców nie pozostawiają wątpliwości co do silnego wpływu rodziny. Zgadzam się z poglądem głoszonym przez Benjamina S. Blooma i jego współpracowników, iż spośród komponentów środowiskowych rodzina stanowi najistotniejszy czynnik transformacji zdolności dzieci (Sloane 1985, s. 476).

Problematyka rodzinna osób zdolnych była dotąd przedmiotem szczególnego zainteresowania dość wąskiego grona badaczy. Wiedza na temat tego, w jaki sposób dom rodzinny zapewnia wsparcie rozwojowe swoim dzieciom oraz które spośród czynników rodzinnych są dla rozwoju ich zdolności najważniejsze, wciąż pozostawia niedosyt, a stworzony obraz rodzin dzieci zdolnych wydaje się być niepełny. Należy zaznaczyć, iż większość dotychczasowych eksploracji prowadzonych przez polskich badaczy, koncentrowało się na uzyskaniu odpowiedzi na pytania o to, jaki jest wpływ struktury rodziny, jej statusu społeczno-ekonomicznego, atmosfery emocjonalnej domu oraz postaw rodzicielskich na rozwój zdolności intelektualnych, specjalnych i twórczych (zob. np. Tyszkowa 1964; Manturzevska 1969; Słyszowa 1973; Popek 1978; Borzym 1979; Sołowiej 1987; Mendecka 2003; Pufal-Struzik 2006; Łukasiewicz-Wieleba, Baum 2013; Siekańska 2013). Analizy te prowadzone były na ogół w oparciu o metodologię badań ilościowych. W polskiej literaturze przedmiotu odczuwa się deficyt badań ukazujących proces transformacji potencjałów zdolnościowych dzieci z perspektywy ich rodzin z uwzględnieniem paradygmatów innych niż pozytywistyczny. Znana jest mi tylko jedna praca prezentująca jakościowe ujęcie powyższej problematyki (Łukasiewicz-Wieleba 2018).

Naprzeciw potrzebie uwzględnienia w badaniach nad rodzinami dzieci i młodzieży zdolnej paradygmatów niepozytywistycznych wychodzą eksploracje zaprezentowane

w monografii pt. *Doświadczenia rodzin w odkrywaniu i rozwijaniu zdolności dzieci. Perspektywa pedagogiczna*, stanowiącej podstawę wszczęcia postępowania habilitacyjnego. Prezentowane tu badania zmierzały bowiem do zrekonstruowania doświadczeń rodzin dzieci i młodzieży przejawiających zdolności w obszarze akademickim, artystycznym i sportowym, związanych z odkryciem i rozwojem dziecięcych potencjalności oraz zidentyfikowanie znaczeń nadawanych przez rodziny owym doświadczeniom.

Książka składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym z nich przedstawiam tendencje dominujące we współczesnym rozumieniu zdolności, które traktowane są jako zjawisko wielowymiarowe. Wskazuję na wielość kontekstów w jakich analizowana jest ich istota na gruncie różnych dyscyplin naukowych, co prowadzi do nieustannego negocjowania i redefiniowania tej kategorii. Przywołuję argumenty przytaczane przez badaczy, które potwierdzają przyjęty przeze mnie pogląd o rozwojowym charakterze zdolności. Przedstawiam tu teorie opisujące dynamiczną i interaktywną naturę zdolności dzieci. Ich autorzy za jeden z katalizatorów tych transformacji – od potencjalności po wybitność – uznają oddziaływania środowiskowe, a wśród nich domu rodzinnego.

W kolejnym rozdziale uzasadniam rolę rodziny w transformacji dziecięcych potencjalności, wskazując na znaczenie rodzicielskiego ich rozpoznania oraz stymulowania. Dokonuję tu także przeglądu dotychczasowych eksploracji badawczych opisujących różne wymiary środowiska rodzinnego osób zdolnych. W swoim rozumieniu rodziny bazuję na podejściu systemowym (zob. np. Rembowski 1986; Braun-Gałkowska 1992; Płopa 2004), traktując ją jako dynamiczny system wzajemnych sprzężeń. Każda rodzina jest równocześnie częścią szerszego systemu społecznego i podlega jego oddziaływaniom. Nie bez znaczenia pozostają tu czynniki kulturowe, ekonomiczne czy polityczne, które również modyfikują życie rodzin. One same nie są też pozbawione możliwości oddziaływania na otaczające je środowisko zewnętrzne.

W rozdziale metodologicznym wyjaśniam założenia ontologiczne, epistemologiczne i metodologiczne, które legły u podłoża opisywanego w monografii projektu badawczego. Badania osadziłam w paradygmacie interpretatywnym. W przyjętej perspektywie odwołałam się do założeń interakcjonizmu symbolicznego, zgodnie z którymi świat społeczny jest światem znaczeń (Krzemiński 1986), tworzonych w efekcie interakcji i komunikowania się. Interakcja jest bowiem procesem interpretacyjnym, w którym ludzie i grupy negocjują znaczenia wspólnych symboli (Hałas 2012). Zgodnie z systemowym ujęciem rodziny chodzi tu zarówno o interakcje,

w jakie wchodzi ze sobą jej członkowie, jak i o ich interakcje zewnątrzrodzinne. W efekcie komunikacji symbolicznej i negocjowanych w jej ramach znaczeń rodziny konstruują i rekonstruują działania ukierunkowane na rozwój potencjalności swoich dzieci. Badania zrealizowane zostały w oparciu o metodologię badań biograficznych, związanych z doświadczeniem życia codziennego z perspektywy przeżywających go osób, przy czym ważne było tu nie tylko odtwarzanie wydarzeń, lecz także odkrywanie nadanych im interpretacji (Lalak 2010). W badaniach opisywanych w monografii tematem organizującym opowieści badanych, gromadzonych w ramach indywidualnych wywiadów pogłębionych (individual depth interview) były procesy rozpoznawania zdolności dziecka oraz jego rozwoju. Kolejnym z powodów, dla którego odwołałam się do badań biograficznych było założenie, że w „małych narracjach”, opisujących przeżycia rodzin, wybrzmiewają „wielkie narracje” (Straś-Romanowska 2010), wyrażające społecznie podzielane przekonania o procesach diagnozowania i kształcenia dzieci zdolnych. Wywiady były kontynuowane do momentu uzyskania „nasylenia teoretycznego” (Glaser, Strauss 2009). Próbkę badawczą skonstruowałam w oparciu o dobór celowy i regułę maksymalnej zmienności (Flick 2011). W rezultacie w badaniach uczestniczyło 18 rodzin, w których przynajmniej jedno dziecko – w wieku szkolnym, we wczesnym lub późnym okresie dorastania (Brzezińska 2005) – przejawiało zdolności ujawniające się w co najmniej jednym z trzech obszarów: akademickim, artystycznym lub sportowym.

W kolejnych trzech rozdziałach przedstawiam uzyskane wyniki badawcze, dotyczące konstruowanego w rodzinie obrazu zdolności córek i synów oraz doświadczeń rodzin związanych z odkrywaniem i rozwijaniem ich potencjałów. Wskazuję tu także na cechy charakteryzujące badane rodziny, które wspierają procesy transformacji zdolności ich dzieci.

Omówienie wyników badań

Pierwszym z pytań badawczych wyznaczających kierunek empirycznych poszukiwań było pytanie o tworzony w rodzinie obraz zdolności dziecka. Wielu rodziców poszukiwało genetycznych źródeł potencjalności swoich córek i synów. Jest to charakterystyczne przede wszystkim dla rodzin, w których rodzice lub inni członkowie rodziny przejawiają ten sam rodzaj zdolności. Nie oznacza to jednak, iż rodziny bagatelizują rolę oddziaływań środowiskowych, a zwłaszcza tych pozarodzinnych. Wyraźnie rysuje się tendencja do umniejszania własnej roli w procesie transformacji

potencjału zdolnościowego dziecka. Uzyskany materiał badawczy skłania do wniosku, że reprezentowane przez rodziny podejście do zdolności wpisuje się w ich elitarne ujęcie. Świadczy o tym przede wszystkim znaczenie, jakie rodziny nadają wysokiemu poziomowi osiągnięć. To od niego zależy tworzony w wielu rodzinach obraz potencjalności dziecka oraz gotowość rodziców do uznania go za „zdolne”. W sieć rodzinnych wyobrażeń na temat zdolności i ich przejawów uwikłane są procesy odkrywania i rozwijania potencjałów dzieci.

Kolejny z problemów badawczych dotyczył procesów rozpoznawania zdolności dzieci, które wpisały się w doświadczenia badanych rodzin. Można tu wskazać na trzy ścieżki, w ramach których zidentyfikowany został potencjał zdolnościowy dzieci – ekspercką, rodzinno-eksperską i rodzinną. Przy czym ta ostatnia stała się udziałem niewielkiej grupy rodzin – kluczowe okazało się tu wcześniejsze doświadczenie członków rodziny, związane z formalnym i nieformalnym kształceniem zdolności określonego rodzaju. Uzyskany materiał badawczy uwidacznia pierwszoplanową rolę ekspertów w rozpoznawaniu zdolności. Nawet w rodzinach, w których wcześniej dostrzeżono przejawy potencjalności córki czy syna, rodzice nie ufali poczynionym przez siebie obserwacjom i oczekiwali ich potwierdzenia ze strony profesjonalistów. Zaznacza się też wyraźny rozdział między rodzicielskim i eksperckim rozpoznaniem zdolności, nawet w przypadku ścieżki określonej jako rodzinno-eksperska.

W badaniach podjęłam też próbę zrekonstruowania doświadczeń rodzin związanych z rozwijaniem dziecięcych potencjałów zdolnościowych. Zgromadzony materiał empiryczny potwierdza występowanie trzech kolejnych etapów kształcenia zdolności w rodzinie i przez rodzinę, odkrytych i opisanych przez Benjamin S. Blooma i jego współpracowników (Sosniak 1985). W ramach każdego z nich rodziny podejmują zróżnicowane działania wspierające. W pierwszym etapie – nazywanym „Love of study” – w którym rodzą się dziecięce pasje, rolą rodzin jest wprowadzanie dziecka w różne dziedziny i tworzenie mu warunków dla poznawania własnych możliwości (tamże). W badanych rodzinach działania te podejmowane były już w pierwszych latach, a w niektórych przypadkach nawet miesiącach życia dziecka. Przybrały one postać zwyczajnych aktywności wpisanych w codzienne życie rodziny, takich jak wspólna zabawa, czytanie i opowiadanie bajek, śpiewanie piosenek, recytowanie wierszyków, słuchanie muzyki, taniec, rysowanie itp. Wraz z wiekiem dziecka aktywności podejmowane w domu wzmacniane były udziałem w zorganizowanych zajęciach prowadzonych przez wyspecjalizowane podmioty edukacyjne (por. Łukasiewicz-

Wieleba, Baum 2013). Należy zauważyć, iż początkowo rodziny kierowały się przede wszystkim pragnieniem zapewnienia swoim córkom i synom jak najlepszych warunków wielokierunkowego rozwoju, dopiero z czasem działania te były ukierunkowane na rozwój ujawniających się potencjałów zdolnościowych. Im wcześniej rodziny nabrały przekonania, że ich dziecko jest zdolne, tym szybciej podjęły poszukiwania specjalnych ofert edukacyjnych. W dwóch kolejnych etapach kształcenia zdolności – średnim i późnym (Sosniak 1985) – rola rodziców polega na zapewnieniu dziecku odpowiednich warunków nabywania wiedzy i umiejętności fachowych (ok. 10–14 roku życia), a następnie budowania jego miejsca w dziedzinie i własnego wkładu w nią (ok. 16–25 roku życia). Nie ma tu już miejsca na zabawę, a efekty pracy dziecka oceniane są przez pryzmat jego precyzji, dyscypliny i coraz większego zaawansowania technicznego, a z czasem także kreatywnego wykorzystania nabytej wiedzy i umiejętności. Wymaga to wprowadzenia do procesu kształcenia zdolności ekspertów uznanych za autorytety (tamże). Badane rodziny zadania te realizowały nie tylko poprzez zapewnienie dzieciom dostępu do bardziej zindywidualizowanych programów edukacyjnych realizowanych przez różne podmioty, czy też przez zagwarantowanie środków finansowych koniecznych do podjęcia i kontynuowania nauki. Równie ważne było tu wsparcie organizacyjne, polegające na dostosowaniu codziennego życia rodziny do zmieniających się potrzeb dziecka. Nie można też pomijać wsparcia emocjonalnego oferowanego dzieciom, zwłaszcza w sytuacjach obniżenia się poziomu ich motywacji do kontynuowania działań wpisanych w realizację określonej ścieżki edukacyjnej.

Z badań wyłania się obraz rodziny pozostawionej samej sobie, która we własnym zakresie i na własną odpowiedzialność poszukuje możliwości rozwoju dla swoich córek i synów, zwłaszcza w początkowych okresach transformacji ich potencjałów zdolnościowych. Udział ekspertów w konstruowaniu ścieżek kształcenia dzieci uwidocznił się dopiero w kolejnych latach, kiedy wskaźnikiem przejawianych przez nie zdolności stały się znaczące już sukcesy. Zanim to jednak nastąpiło kierunek działań negocjowany był wewnątrzrodzinnie, przy wyraźnie zaznaczającym się udziale dzieci (por. Subotnik, Olszewski-Kubilius, Worrell 2015). Czym innym jest jednak wsparcie ogólnego rozwoju dziecka na wczesnym etapie jego życia, innym zaś otoczenie go szczególną opieką zindywidualizowaną pod względem merytorycznym, metodycznym a nierzadko i organizacyjnym. W znacznie korzystniejszej sytuacji znalazły się więc te rodziny, które dysponowały wcześniej zgromadzonymi doświadczeniami w zakresie kształcenia zdolności określonego rodzaju. Oprócz wiedzy na temat dostępnych

rozwiązań, posiadały one także świadomość szans i zagrożeń z nimi związanych. Z uzyskanego materiału badawczego wynika, że wybory dokonane przez rodziny ulokowały się w ogólnodostępnych rozwiązaniach. Niewiele z nich zdecydowało się wyjść poza przyjęty wzorzec kształcenia. Tak więc akademickie zdolności dzieci rozwijane były przede wszystkim w ramach oferty szkół ogólnokształcących, obejmującej udział w zajęciach pozalekcyjnych oraz różnych formach konkursowych (por. Giza 2006; Dyrda 2012; Hłobił 2010; Stańczak 2009), choć działalność szkół w tym zakresie oceniona została negatywnie. Kształcenie zdolności muzycznych odbywało się na ogół w szkołach muzycznych pierwszego i drugiego stopnia. Nieco większe zróżnicowanie ścieżek rozwoju odnotować można w zakresie zdolności tanecznych oraz sportowych, wśród których obok oferty szkół prowadzących kształcenie specjalistyczne (baletowych i sportowych) wymienić można programy realizowane przez instytucje samorządowe oraz lokalne organizacje (pozarządowe oraz firmy prywatne). Nasuwa się wniosek, iż szkoła ogólnokształcąca nie jest przez rodziny postrzegana jako miejsce rozwijania dziecięcych zdolności, nawet tych akademickich. Należy podkreślić, że w codzienne życie badanych rodzin wpisanych jest szereg aktywności – głównie wolnoczasowych – wartościowych z perspektywy krystalizowania się i rozwoju potencjałów zdolnościowych dzieci. Określa się je mianem kształcenia incydentalnego (Kargul 2001). Można tu wymienić praktyki czytelnicze, partycypację w kulturze artystycznej, kontakty międzykulturowe oraz rodzinne podróże edukacyjne.

Ostatni ze sformułowanych problemów badawczych dotyczył cech domu rodzinnego, w których upatrywać można siły stymulującej rozwój zdolności dzieci. Wskazać tu można na pozytywne więzi emocjonalne łączące dzieci i rodziców, nasilenie kontaktów interpersonalnych, otwartość i dużą częstotliwość komunikacji (por. Borzym 1979; Bloom 1985a; Makarska 1991; Siekańska 2015), jak i na atmosferę wolności panującą w domu. Kolejną z zaobserwowanych cech jest rodzaj granic zewnętrznych, wyznaczających powiązania rodziny z jej otoczeniem, których otwartość można analizować z perspektywy przenikających do rodziny poglądów na temat zdolności i możliwości ich kształcenia oraz udziału osób spoza najbliższej rodziny w procesach rozwoju zdolności dzieci. Wśród atrybutów rodzin wychowujących dzieci i młodzież zdolną wyraźnie uwidacznia się silna koncentracja rodziców, a przynajmniej jednego z nich, na dziecku i jego sprawach (por. Bloom 1985b; Winner 1996; Freeman 2013). Nastawienie takie obserwuje się w wielu aspektach życia rodzinnego, w szczególności zaś w trzech jego wymiarach – temporalnym, zawodowym i wolnoczasowym.

W świetle przedstawionych w monografii doświadczeń rodzin związanych z odkrywaniem i rozwijaniem zdolności dzieci, założenie o kluczowej roli środowiska rodzinnego dla przebiegu tych procesów wydaje się być w pełni uzasadnione.

Wkład uzyskanych wyników badawczych w rozwój pedagogiki zdolności

Wkład przeprowadzonych przeze mnie badań do dotychczasowego dorobku pedagogiki zdolności można analizować z trzech perspektyw – teoretycznej, metodologicznej oraz praktycznej. W wymiarze teoretycznym badania wzbogacają stan wiedzy o przebiegu procesów transformacji dziecięcych zdolności w środowisku rodzinnym:

- odkrywają mechanizmy konstruowania rodzinnego obrazu zdolności dziecka;
- ukazują temporalny wymiar identyfikacji jego potencjału w rodzinie; pokazują jej wiarygodność i zastosowanie w procesach diagnostycznych prowadzonych przez profesjonalistów;
- porządkują ścieżki rozpoznawania zdolności dzieci praktykowane w rodzinach;
- ukazują procesy rodzinnego konstruowania dróg rozwoju dziecięcych potencjałów zdolnościowych;
- wskazują zakres i rodzaj działań podejmowanych w rodzinie i przez rodzinę, które wspierają rozwój zdolności dzieci;
- przedstawiają cechy środowiska rodzinnego, które wzmacniają przemiany potencjałów zdolnościowych dzieci.

W wymiarze metodologicznym prezentowany w monografii projekt badawczy wychodzi poza eksploracje środowiska rodzinnego osób zdolnych, realizowane w modelu pozytywistycznym. Osadzenie badań w paradygmacie interpretatywnym pozwoliło spojrzeć na świat „zewnątrzny”, w którym dokonuje się transformacja zdolności dzieci z „wewnętrznej” perspektywy ich rodzin.

Z kolei wymiar praktyczny mają konkluzje dotyczące przede wszystkim:

- potrzeby prowadzenia poradnictwa dla rodzin z dzieckiem zdolnym, ich nauczycieli, trenerów, instruktorów i wszystkich innych osób zaangażowanych w tworzenie oferty edukacyjnej dla osób zdolnych;
- konieczności rozwijania współpracy pomiędzy środowiskiem rodzinnym, szkolnym i pozaszkolnym dziecka zdolnego.

Małgorzata Staniśzak

Wyniki badawcze zaprezentowane w monografii pt. *Doświadczenia rodzin w odkrywaniu i rozwijaniu zdolności dzieci. Perspektywa pedagogiczna* mogą stanowić wskazówkę dla podmiotów zajmujących się edukacją zdolnych dzieci i młodzieży w konstruowaniu rozwiązań korespondujących z oczekiwaniami ich rodzin. Chodzi tu o to, aby uwzględniać codzienną obecność rodziców w procesie transformacji potencjałów zdolnościowych synów i córek oraz wykorzystać ich wysokie zaangażowanie, koncentrację na dziecku, gotowość do działań w ramach efektywnie organizowanej współpracy. Uchwycenie perspektywy rodzin, towarzyszących swoim zdolnym dzieciom w ich procesach rozwojowych dzień po dniu, może też pomóc innym rodzinom wychowującym dzieci zdolne w zrozumieniu ich własnych doświadczeń, przeformułowaniu dotychczasowych działań czy zmianie oczekiwań.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Mój dorobek naukowo-badawczy po uzyskaniu stopnia naukowego doktora lokuje się w trzech podstawowych obszarach problemowych:

- I. Wsparcie edukacyjne osób zdolnych w środowisku szkolnym
- II. Środowisko rodzinne dzieci zdolnych
- III. Współpraca środowiska szkolnego i rodzinnego

Dwa pierwsze obszary spośród wymienionych powyżej dotyczą zagadnień będących przedmiotem zainteresowania pedagogiki zdolności.

I. Wsparcie edukacyjne osób zdolnych w środowisku szkolnym

W tym obszarze tematycznym mieści się największa część mojego dotychczasowego dorobku. Podjęte przeze mnie poszukiwania teoretyczno-empiryczne dotyczące edukacyjnego wsparcia osób zdolnych w środowisku szkolnym zmierzały w kilku kierunkach. Wyznaczało je spojrzenie na procesy transformacji potencjałów zdolnościowych z perspektywy różnych podmiotów – uczniów szkół ogólnokształcących i zawodowych, uczniów określanych mianem „podwójnie wyjątkowych”, studentów, a także ich nauczycieli.

Tematyka dotycząca kształcenia uczniów zdolnych w szkole ogólnokształcącej towarzyszy mi od początku mojej drogi naukowej. Pierwsze z moich badawczych dociekań dotyczyło związków pomiędzy lekcyjnymi i pozalekcyjnymi formami pracy

z młodzieżą zdolną a zaspokojeniem ich potrzeb (poznawczych, osiągnięć, mistrzostwa, uznania, znaczenia i samourzeczywistnienia). Uzyskane w tym zakresie wyniki empiryczne znalazły swoje odzwierciedlenie w książce podoktorskiej oraz w trzech innych publikacjach zamieszczonych w monografiach wieloautorskich:

Stańczak M. (2005), *Zajęcia pozalekcyjne a potrzeby i oczekiwania uczniów zdolnych*. [w:] E. Gaweł-Luty, M. Szczepańska (red.), *Futurologia pedagogiczna. Niekonwencjonalne sposoby rozwiązywania konwencjonalnych problemów w edukacji*. Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Pedagogicznej, Słupsk, ISBN 83-7467-090-8, s. 265–274.

Stańczak M. (2008), *Zaspokajanie potrzeb uczniów zdolnych w ramach lekcji i zajęć pozalekcyjnych – raport z badań*. [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.), *Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji*. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa, ISBN 978-83-89600-52-3, s. 148–157.

Stańczak M. (2008), *Możliwości zaspokojenia potrzeby samorealizacji uczniów zdolnych w szkole*. [w:] E. Gaweł-Luty, J. Kojkoł (red.), *Edukacja wobec tożsamości społecznej*. Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk, ISBN 978-83-7134-272-1, s. 431–436.

Stańczak M. (2009), *Zaspokajanie potrzeb ucznia zdolnego w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, ISBN 978-83-7299-620-6, ss. 198.

W kolejnych latach analizowałam warunki rozwoju dzieci i młodzieży zdolnej w polskich szkołach, poddając refleksji jakość oferty edukacyjnej do nich kierowanej. O jej niskiej – w mej ocenie – wartości przesądza przyjęta w danej szkole definicja ucznia zdolnego (w większości z nich bazująca na elitarnym postrzeganiu uczniowskich zdolności); stosowane procedury diagnozowania (odwołujące się na ogół do wysokich wyników w nauce) oraz wykorzystywane sposoby kształcenia (wśród których prym wiodą kółka zainteresowań oraz przygotowanie do konkursów i olimpiad). Poszukując przyczyn małego zróżnicowania rozwiązań programowych i organizacyjnych dla uczniów zdolnych w szkole, dokonałam krytycznego oglądu dwóch – uznawanych za najskuteczniejsze – „narzędzi” konstruowania zindywidualizowanych ścieżek edukacyjnych, jakimi są indywidualne programy i tok nauki. Na podstawie analizy indywidualnych przypadków uczniów zdolnych wyróżniłam wśród przyczyn ich znikomego zastosowania w codziennej praktyce szkolnej następujące przeszkody: proceduralne, organizacyjno-finansowe, merytoryczne, kadrowe, ale i subiektywne, tkwiące zarówno w uczniach, jak i nauczycielach. Moje dociekania w tym obszarze korespondują z ogólnopolską dyskusją nad sytuacją dzieci zdolnych w polskim systemie

szkolnym (zob. np. W. Limont 2005, 2010; Giza 2006; Dyrda 2012; Hłobił 2010; Jakubiak-Zapalska 2013). Podjęłam również próbę przyjrzenia się sytuacji zdolnych uczniów w szkole z perspektywy jej ukrytego programu, wpisanego w życie w szkolnym tłoku i tłumie, w kryteria szkolnej oceny oraz we władczą pozycję nauczyciela. Takie ujęcie problemu stanowi nowe spojrzenie na szkolną sytuację dzieci zdolnych i odsłania kolejne perspektywy badawcze. Podjęte rozważania znalazły swój wyraz m.in. w poniższych tekstach oraz wystąpieniach na konferencjach naukowych:

Stańczak M. (2013), *Wspieranie rozwoju ucznia zdolnego w szkole – udawanie czy działanie?* [w:] J. Górniewicz, M. Warmiński, P. Piotrowski (red.), *Obszary pedagogicznych szans i zagrożeń*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-12-6, s. 67–76.

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Oblicza (prze)mocy. Diagnoza, profilaktyka, dobre praktyki* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski we współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych FOSA w dniach 3–4.12.2015 r. w Olsztynie. Tytuł wystąpienia: *Ukryty program szkolnej rzeczywistości ucznia zdolnego – rozważania wokół przemocy symbolicznej*.

Stańczak M. (2016), *Ukryty program codzienności szkolnej ucznia zdolnego – rozważania z przemocą symboliczną w tle*. [w:] E. Borys, L. Willan-Horla, J. Frankowiak (red.), *Konteksty przemocy – w poszukiwaniu uwarunkowań*. Centrum Badań Społecznych UWM, Instytut Studiów Społeczno-Edukacyjnych w Olsztynie, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-24-9, s. 75–87.

Stańczak M. (2017), *Szkolna oferta edukacyjna dla uczniów zdolnych – kilka uwag o warunkach skuteczności*. [w:] J. Górniewicz, M. Stańczak, U. Pulińska (red.), *Problemy edukacji szkolnej i pozaszkolnej w regionie. Na przykładzie Warmii i Mazur*. Centrum Badań Społecznych UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-33-1, s. 19–36.

Moje poszukiwania naukowe w zakresie edukacyjnego wsparcia uczniów zdolnych nie ograniczały się jedynie do działalności szkół ogólnokształcących. Analizowałam możliwości rozwoju zdolności specjalnych w szkołach zawodowych. Punkt wyjścia stanowił tu materiał empiryczny zgromadzony podczas realizacji projektu pt. *Diagnoza potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego a kierunki rozwoju regionalnego rynku pracy*, w którym uczestniczyłam w latach 2009-2010 jako członek zespołu badawczego (opis w pkt. 6). Za niedocenione zasoby szkół zawodowych, stanowiących podstawę rozwoju zdolności uczniów, uznałam wewnętrzną motywację, jaką kieruje się młodzież podejmując kształcenie zawodowe; wysokie kompetencje kadry pedagogicznej; tradycję i doświadczenie szkół w zakresie kształcenia specjalistycznego oraz dynamikę życia szkolnego. Natomiast wśród ukrytych barier rozwoju zdolności

uczniów znalazły się: niski poziom bazy techno-dydaktycznej, społeczna deprecjacja szkolnictwa zawodowego oraz autostereotypy żywione przez kadre dyrektorską i pedagogiczną szkół.

II Ogólnopolska Konferencja Naukowa z udziałem gości zagranicznych, Łódzkie Forum Dydaktyczne nt. *Uczeń wobec szans i zagrożeń edukacyjnych XXI wieku* zorganizowana przez Uniwersytet Łódzki w dniach 19–20.11.2009 r. w Łodzi. Temat wystąpienia: *Szkoła zawodowa jako miejsce rozwoju ucznia zdolnego*.

Stańczak M. (2010), *Szkoła zawodowa miejscem rozwoju zdolności ucznia*. [w:] H. Gajdamowicz (red.), *Uczeń wobec szans i zagrożeń edukacyjnych XXI wieku*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, ISBN 978-83-7525-493-8, s. 167–177.

Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Metodyczna pt. *Uczeń zdolny i twórczy w środowisku szkolnym* zorganizowana przez Akademię Pedagogiki Specjalnej w dniach 22–23.09.2011 r. w Warszawie. Temat wystąpienia: *Współczesna szkoła zawodowa wobec zadania rozwoju zdolności uczniów – potencjał i ograniczenia*.

Stańczak M. (2011), *Współczesna szkoła zawodowa wobec zadania rozwoju zdolności uczniów – potencjał i ograniczenia*. [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.), *Wokół problematyki zdolności*. T. II, Wydawnictwo Universitas Rediviva, Warszawa, ISBN 978-83-929503-2-5, s. 129–145.

Jakość kształcenia i opieki roztaczanej nad uczniem zdolnym w środowisku szkolnym analizowałam także poprzez pryzmat pracy nauczycieli. Pierwsze z opracowań zmierzało do nakreślenia sylwetki nauczyciela ucznia zdolnego – jego kompetencji i stosowanych strategii wspierania ucznia – w oparciu o wyniki badań sondażowych, które przeprowadziłam w wybranych gimnazjach i liceach ogólnokształcących uznawanych w środowisku lokalnym za kuźnie talentów. Do udziału w badaniach zaprosiłam 140 nauczycieli w szczególny sposób zaangażowanych w działalność na rzecz swoich zdolnych podopiecznych. Kolejna z publikacji – której współautorami byli dr Aldona Małyńska i dr Paweł Piotrowski – powstała na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród 185 nauczycieli szkół różnego szczebla (podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego) i typu (ogólnokształcący, zawodowy, artystyczny), odsłania konstruktywne w szkole obraz zdolnego ucznia. Wyraźnie uwidacznia się tu koncentracja kadry nauczycielskiej na tych uczniach, którzy manifestują swoje zdolności. Sytuacja uczniów zdolnych w szkole stała się także przedmiotem moich teoretycznych rozważań w kontekście ukrytego programu nauczyciela, który tworzą jego uczucia, postawy i poglądy dotyczące: 1) fenomenu ludzkiej wiedzy i procesów jej tworzenia oraz swojej w nich roli; 2) uczniów zdolnych,

a w szczególności reprezentowane przez nauczyciela podejście do zdolności, które rzutuje na proces rozpoznania uczniowskich potencjałów oraz wspierania ich rozwoju oraz 3) oceny własnych kompetencji i gotowości do pracy ze zdolnymi uczniami.

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Nauczyciel wobec szans i zagrożeń edukacyjnych XXI wieku* zorganizowana przez Uniwersytet Łódzki, Wyższą Szkołę Informatyki w Łodzi oraz Oddział Łódzki PAN w dniach 19–20.11.2007 r. w Łodzi. Temat wystąpienia: *Nauczyciel ucznia zdolnego – zarys sylwetki*.

Stańczak M. (2009), *Zarys sylwetki nauczyciela ucznia zdolnego*. [w:] A. Rogalska-Marasińska (red.), *Nauczyciel wobec szans i zagrożeń edukacyjnych XXI wieku*. T. II, *Praktyka edukacyjna w perspektywie wyzwań XXI wieku*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, ISBN 978-83-7308-933-4 s. 96–110.

Małycka A., Stańczak M., Piotrowski P. (2014), *Teachers about gifted students – survey in Polish schools*. „European Scientific Journal”, vol. 10, nr 10, ISSN 1857-7881 (Print), e-ISSN 1857-7431, s. 175–190¹.

Stańczak M. (2016), *Ukryty program nauczyciela ucznia zdolnego*. [w:] A. Małycka, J. Górniewicz, M. Warmiński (red.), *Problemy i obszary badań pedagogicznych. Inspiracje – Poszukiwania – Odczytania*. Katedra UNESCO UWM, Centrum Badań Społecznych UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-21-8, s. 65–79.

W problematykę edukacyjnego wsparcia osób zdolnych wpisują się także dwa kolejne teksty, odsłaniające sytuację uczniów „podwójnie wyjątkowych”. Początkowo mianem tym określano uczniów zdolnych i jednocześnie doświadczających trudności w uczeniu się. Obecnie jednak jego znaczenie obejmuje także inne rodzaje deficytów rozwojowych oraz niektóre rodzaje niepełnosprawności (Limont 2010). Moje dociekania w tym zakresie zmierzały do odkrycia barier społecznego uznania zdolności osób z niepełnosprawnością, których upatruję w stereotypowym postrzeganiu obydwu wymienionych kategorii osób – „zdolnych” i „niepełnosprawnych”.

Konferencja z cyklu Naukowe Forum Pedagogów pt. *Przezwyciężanie zamkniętego kręgu ubóstwa kulturowego* zorganizowana przez Olsztyńską Szkołę Wyższą w dniach 15–16.06.2009 r. w Olsztynie. Temat wystąpienia: *Sytuacja zdolnych niepełnosprawnych dzieci w szkole wiejskiej*.

Stańczak M. (2010), *(Nie)codziennosc szkolna zdolnych niepełnosprawnych dzieci wiejskich – historia Oskara*. [w:] D. Wajsprych (red.), *Przekraczanie kręgu ubóstwa kulturowego. Konteksty społeczne*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, ISBN 978-83-7587-374-0, s. 167–173.

---

¹ Mój wkład w powstanie tej publikacji na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 33%.

X Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej nt. *Uwarunkowania i kierunki rozwoju pedagogiki specjalnej* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w dniach 7–8.06.2010 r. w Olsztynie. Temat wystąpienia: *Zdolni z niepełnosprawnością – próba obalenia stereotypu*.

Stańczak M. (2011), *Osoby niepełnosprawne i ich wielorakie zdolności – bariery uznania*. [w:] B. Antoszevska, Cz. Kosakowski (red.), *Uwarunkowania i kierunki rozwoju pedagogiki specjalnej*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, ISBN 978-83-7780-212-0, s. 56–72.

Przedmiotem badawczych eksploracji – zrealizowanych wspólnie z dr Beatą Antoszevską – stały się także możliwości rozwoju zdolności dzieci z chorobą przewlekłą w warunkach kształcenia w szkole przyszpitalnej lub w ramach indywidualnego nauczania, które uczniowie podejmują w sytuacji, kiedy ich stan zdrowia uniemożliwia realizację obowiązku szkolnego w szkole masowej.

Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Metodyczna pt. *Środowisko edukacyjne ucznia zdolnego* zorganizowana przez Akademię Pedagogiki Specjalnej w dniu 26.09.2013 r. w Warszawie. Temat wystąpienia: *Dzieci zdolne z chorobą przewlekłą w systemie oświaty*.

Stańczak M., Antoszevska B. (2013), *Dzieci zdolne z chorobą przewlekłą w systemie oświaty*. [w:] M. Jabłonowska (red.), *Uczeń zdolny i jego edukacja. Koncepcje. Badania. Praktyka*. Wydawnictwo Universitas Rediviva, Warszawa, ISBN 978-83-929503-7-0, s. 280–289².

Kolejny zbiór tematycznie powiązanych publikacji poświęciłam sytuacji osób zdolnych w szkołach wyższych. Problematyka edukacyjnego wsparcia tej grupy studentów rzadko bywa podejmowana przez polskich badaczy, wpisuje się ona jednak we współczesne rozważania nad efektywnością szkolnictwa wyższego. Moje zainteresowanie wskazanym obszarem tematycznym zrodziło się podczas realizacji projektu pt. *Kreowanie wysokokwalifikowanych kadr gospodarki regionu – stypendia doktoranckie*, zrealizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2005–2007, w którym uczestniczyłam jako członek zespołu badawczego (opis pkt. 6). W kolejnych latach podjęłam teoretyczne rozważania zmierzające do określenia dominującej w środowisku akademickim tendencji w rozumieniu zdolności, jej źródeł i konsekwencji dla procesów kształcenia. Prowadziłam też eksploracje badawcze osadzone w metodologii badań jakościowych. Podstawą dla odtworzenia obrazu

---

² Mój wkład w powstanie tej publikacji na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%.

studenckich zdolności konstruowanego przez akademików oraz praktykowanych przez nich sposobów ich rozpoznawania i rozwijania stały się osobiste doświadczenia nauczycieli akademickich. Z przeprowadzonych analiz wyłania się konkluzja, iż w szkołach wyższych dominuje jednowymiarowa perspektywa zdolności, utożsamiająca je przede wszystkim z bardzo wysoką sprawnością intelektualną – wyraźnie manifestowaną. W ramach prowadzonych w tym obszarze dociekań dokonałam też przeglądu oferty edukacyjnej, adresowanej przez szkoły wyższe do grupy studentów zdolnych. Sprawia ona wrażenie atrakcyjnej, podstawową jednak przeszkodą dla jej wykorzystania jest nieskuteczne rozpoznanie studenckich potencjałów wynikające z wąskiego pojmowania zdolności.

Stańczak M. (2012), *Wielorakie zdolności studentów, czyli o poszukiwaniu „igły w stogu siana”*. [w:] J. Górniewicz (red.), *Podmioty wyższej edukacji w perspektywie przemian*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra UNESCO UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-00-3, s. 44–53.

Stańczak M. (2013), *Nauczyciel i zdolny student w przestrzeni edukacyjnej szkoły wyższej – obszary wsparcia dla rozwoju zdolności*. [w:] J. Górniewicz, P. Piotrowski, M. Warmiński (red.), *Szkolnictwo wyższe. Przekroje współczesnych problemów*. Centrum Badań Społecznych UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-08-9, s. 79–89.

Stańczak M. (2014), *Bariery pracy ze zdolnymi studentami w doświadczeniach nauczycieli akademickich*. [w:] J. Górniewicz, M. Warmiński (red.), *Katedra UNESCO UWM w Olsztynie – w dwudziestolecie funkcjonowania. Zbiór tekstów*. Katedra UNESCO UWM, Centrum Badań Społecznych UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-06-5, s. 131–150.

Stańczak M. (2017), *Oferta edukacyjna kierowana do zdolnych studentów przez szkoły wyższe*. [w:] J. Górniewicz, M. Warmiński (red.), *Szkolnictwo wyższe wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra UNESCO UWM, Katedra Teorii Wychowania, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-32-4, s. 57–66.

Stańczak M. (2018), *Obraz zdolnego studenta w percepcji nauczycieli akademickich*. [w:] J. Górniewicz (red.), *Zeszyty Naukowe Centrum Badań Społecznych*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra UNESCO UWM, Katedra Teorii Wychowania, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-41-6, s. 39–54.

II. Środowisko rodzinne dzieci zdolnych

Kolejnym z pól badawczych, które stało się przedmiotem moich teoretyczno-empirycznych dociekań – stanowiących przedmiot moich aktualnych zainteresowań

naukowych – jest środowisko rodzinne dzieci zdolnych. Zaciekawienie tą problematyką ewoluowało na przestrzeni lat. Po raz pierwszy swą uwagę skierowałam w tym kierunku w stosunkowo krótkim okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. W tamtym jednak czasie poszukując płaszczyzny dla swoich naukowych dociekania, skoncentrowałam się na problemach rozwoju osób zdolnych w środowisku szkolnym, próbując analizować je przede wszystkim z perspektyw rzadko podejmowanych w dyskursie naukowym (co wskazałam powyżej). Do kwestii udziału rodziny w procesach transformacji potencjałów zdolnościowych jej dzieci powróciłam dopiero po kilku latach, poddając rozważaniom zakresy rodzicielskich oddziaływań sprzyjających krystalizowaniu się zdolności dziewczynek i chłopców, jak również ukazując wartość działań podejmowanych w tym zakresie przez babcię i dziadków. Tym najmłodszym ze swoich zainteresowań naukowych poświęciłam następujące publikacje i wystąpienia na konferencjach naukowych:

Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Metodyczna pt. *Zdolności i twórczość jako perspektywa współczesnej edukacji* zorganizowana przez Akademię Pedagogiki Specjalnej w dniach 24–25.09.2009 r. w Warszawie. Temat wystąpienia: *Rola oddziaływań rodzicielskich w rozwoju dziecka zdolnego*.

Stańczak M. (2009), *Rola oddziaływań rodzicielskich w procesie rozwoju potencjału dziecka zdolnego*. [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.), *Zdolności i twórczość jako perspektywa współczesnej edukacji*. Wyd. Universitas Rediviva, Warszawa, ISBN 978-83-929503-0-1, s. 111–116.

Stańczak M. (2015), *Rodzice jako kreatorzy potencjalności dziecka zdolnego*. [w:] A. Prusik, Ł. Kabzińska (red.), *Funkcjonowanie ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych w wybranych środowiskach i sposoby jego wspierania*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP, Olsztyn, ISBN 978-83-87867-99-7, s. 187–207.

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Starzenie się i późna dorosłość w dyskursie międzypokoleniowym* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w dniu 21.04.2017 r. w Olsztynie. Tytuł wystąpienia: *Rola babć i dziadków w rozwoju potencjału zdolnych wnucząt*.

Stańczak M. (2017), *Rola babć i dziadków w rozwoju potencjału zdolnych wnucząt*. [w:] A. Małycka (red.), *Starość – jej potencjał, trudy i wyzwania*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-35-5, s. 137–149.

Należy podkreślić, iż w 2017 r. złożyłam do Narodowego Centrum Nauki wnioski o sfinansowanie w ramach konkursu „Miniatura 1” inicjatywy badawczej (projekt pt. *Codzienne doświadczenia rodziców związane z opieką i wychowaniem dziecka zdolnego*),

zmierzającej do poznania doświadczeń rodzin wychowujących dzieci i młodzież zdolną osadzonych w ich codziennym życiu (zob. pkt. 6).

Podjęmowane przeze mnie zagadnienie udziału środowiska rodzinnego w transformacji zdolności dzieci i młodzieży, znalazło – jak dotychczas – swój najpełniejszy opis w monografii przedstawionej jako główne osiągnięcie naukowe.

III. Współpraca środowiska szkolnego i rodzinnego

Trzecim z obszarów moich zainteresowań badawczych jest problematyka relacji pomiędzy środowiskiem szkolnym i rodzinnym. Podjęłam tu rozważania nad normatywnym i rzeczywistym wymiarem współpracy na linii szkoła – dom rodzinny uczniów. Katalog uprawnień i powinności rodziców wobec szkoły, który ma swoje umocowanie w aktach prawnych, sytuuje ich raczej w roli odbiorców usług edukacyjnych, niż ich kreatorów. Skłoniło mnie to do przeprowadzenia badań empirycznych zmierzających do poznania zakresów i form współpracy, jaka nawiązuje się pomiędzy szkołą i rodzinami uczniów w szczególnym środowisku – małych szkół wiejskich. Mniejsza liczebność klas oraz silniejsze powiązania społeczności wiejskiej ze szkołą powinno sprzyjać nawiązywaniu zaangażowanych relacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami. Dążąc do poznania opinii kadry nauczycielskiej na temat praktykowanej przez nią współpracy z rodzicami swoich uczniów przeprowadziłam badania sondażowe. Jedną z wynikających z nich konkluzji była niska pozycja rodziców w szkole. W kolejnej zatem ze swoich publikacji podjęłam próbę ukazania rzeczywistego statusu rodziców w polskich szkołach.

Stańczak M. (2014), *Współpraca szkoły z rodzicami – wymiar normatywny i rzeczywisty*. [w:] J. Górniewicz, E. Borys, M. Stańczak, *Sytuacje i przestrzenie edukacyjne – nowe propozycje odczytania*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-07-2, s. 43–60.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Pogranicza pedeutologicznych dyskursów* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w dniach 9–10.09.2014 r. w Olsztynie. Temat wystąpienia: „*Rodzice i nauczyciele w szkole – w poszukiwaniu nowego wymiaru współpracy*”.

Stańczak M. (2015), *Współpraca środowiska szkolnego i rodzinnego w opinii nauczycieli z małych szkół wiejskich*. „Forum Oświatowe”, vol. 27, nr 2, ISSN 0867-0323, s. 131–151.

Małgorzata Stańczak

Stańczak M. (2016), *Rodzice (w) szkole, czyli o rzeczywistym (za)angażowaniu się środowiska rodzinnego w codzienną działalność szkoły*. [w:] J. Górniewicz, U. Pulińska, M. Stańczak (red.), *Codziennosc edukacyjna – retrospektywa i nowe wyzwania*. Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-27-0, s. 33–48.

Powyższe poszukiwania teoretyczno-empiryczne, a także wnioski wynikające z badań, które prowadziłam przygotowując rozprawę habilitacyjną zwróciły moją uwagę na jakość współpracy pomiędzy rodzicami i nauczycielami uczniów zdolnych. Zagadnienie to rzadko jest podejmowane w dyskursie naukowym. Tymczasem wspólne poszukiwanie potencjałów zdolnościowych dziewcząt i chłopców, prowadzone równolegle w domu i w szkole, zwiększa szanse na wczesne ich rozpoznanie. Ponadto zjednoczenie rodzinnych i szkolnych oddziaływań pozwala na zindywidualizowanie ścieżek edukacyjnych dzieci i przyczynia się do rozwoju ich zdolności. Warto też zauważyć, że większość opracowań poświęconych problematyce wzajemnych powiązań środowiska szkolnego i rodzinnego analizowana jest z perspektywy nauczycieli. Na marginesie spychana jest rodzicielska wizja relacji ze szkołą. To moje zainteresowanie znalazło swój wyraz w projekcie badawczym pt. *Współpraca rodzin uczniów uzdolnionych akademicko ze szkołą. Studium biograficzno-fenomenograficzne*, o którego sfinansowanie aplikowałam w 2018 roku w konkursie „Miniatura 2” ogłoszonym przez Narodowe Centrum Nauki (pkt. 6).

Istotne miejsce w budowaniu mojego dorobku naukowego, który wiąże się z opisanymi powyżej obszarami tematycznymi zajmują trzy monografie wieloautorskie współredagowane z prof. zw. dr. hab. Józefem Górniewiczem, dr Edytą Borys i dr Urszulą Pulińską. Ich tematyka została poświęcona rodzinnej, szkolnej i pozaszkolnej przestrzeni edukacyjnej, w którą wpisane są zróżnicowane działania nastawione na rozwój dzieci, młodzieży i dorosłych. Można je także analizować z perspektywy urzeczywistniania się ich potencjałów zdolnościowych.

Sytuacje i przestrzenie edukacyjne – nowe propozycje odczytania (2014), J. Górniewicz, E. Borys, M. Stańczak (red.), Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-07-2, ss. 230³.

---

³ Własny wkład w redagowanie tej monografii i przygotowanie jej do druku oceniam na 30%.

Codziennosc edukacyjna – retrospektywa i nowe wyzwania (2016), J. Górniewicz, U. Pulińska, M. Stańczak (red.), Centrum Badań Społecznych UWM, Katedra Teorii Wychowania UWM, Olsztyn 2016, ISBN 978-83-63911-27-0, ss. 240⁴.

Problemy edukacji szkolnej i pozaszkolnej w regionie. Na przykładzie Warmii i Mazur (2017), J. Górniewicz, M. Stańczak, U. Pulińska (red.), Centrum Badań Społecznych UWM, Olsztyn, ISBN 978-83-63911-33-1, ss. 230⁵.

6. Działalność badawcza i doskonalenie warsztatu metodologicznego

Od początku mojej drogi naukowej prowadzę badania empiryczne, początkowo w ramach przygotowania rozprawy doktorskiej, potem uczestnicząc w projektach zespołowych i indywidualnych. Ważnym dla mnie doświadczeniem badawczym – wspomnianym powyżej – był udział w dwóch projektach realizowanych przez Centrum Badań Społecznych oraz Katedrę UNESCO Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Jako członkini zespołu badawczego uczestniczyłam we wszystkich etapach prowadzonych postępowań – podczas konstruowania koncepcji metodologicznej, opracowania narzędzi badawczych, prowadzenia wybranych etapów badania, analizowania zgromadzonych danych empirycznych, przygotowania raportu końcowego, jak również podczas konferencji popularyzujących uzyskane wyniki badawcze.

Projekt Z/2.28/II/2.6/00008/05 pt. *Kreowanie wysokokwalifikowanych kadr gospodarki regionu – stypendia doktoranckie*, zrealizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu było poznanie potrzeb społecznych i możliwości ich zaspokojenia w zakresie kreowania wysoko kwalifikowanych kadr naukowych w województwie warmińsko-mazurskim (2005–2007).

Projekt POKL.09.02.00-28-447/08 pt. *Diagnoza potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego a kierunki rozwoju regionalnego rynku pracy*, zrealizowany w ramach Działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Celem projektu był opis aktualnego stanu szkolnictwa zawodowego na terenie Warmii i Mazur w aspekcie możliwości jego dostosowania do aktualnych i przyszłych potrzeb lokalnego rynku pracy (2009–2010).

W kolejnych latach podejmowałam (nieformalną) współpracę z innymi badaczami społecznymi z mojego macierzystego Wydziału oraz prowadziłam własne badania w oparciu o metodologię badań ilościowych, jak i jakościowych – dotyczące opinii nauczycieli na temat uczniów zdolnych i możliwości ich kształcenia w polskich szkołach,

⁴ Własny wkład w redagowanie tej monografii i przygotowanie jej do druku oceniam na 30%.

⁵ Własny wkład w redagowanie tej monografii i przygotowanie jej do druku oceniam na 30%.

sytuacji szkolnej dzieci zdolnych z niepełnosprawnością albo chorobą przewlekłą, współpracy nauczycieli i rodziców w środowisku małych szkół wiejskich, doświadczeń nauczycieli akademickich w pracy ze zdolnymi studentami i ostatnie badania – związane z przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej. Uzyskane rezultaty badawcze opublikowane zostały w powyżej wskazanych tekstach.

Podjęłam też starania o sfinansowanie działań naukowych ze środków Narodowego Centrum Nauki. Opracowałam i złożyłam w latach 2017–2018 dwa projekty badawcze w dwóch kolejnych edycjach Konkursu Miniatura:

Miniatura 1 – Projekt pt. *Codzienne doświadczenia rodziców związane z opieką i wychowaniem dziecka zdolnego*, numer identyfikacyjny 2017/01/X/HS6/00583, data złożenia: 26.06.2017

Miniatura 2 – Projekt pt. *Współpraca rodzin uczniów uzdolnionych akademicko ze szkołą. Studium biograficzno-fenomenograficzne*, numer identyfikacyjny 2018/02/X/HS6/02846, data złożenia: 3.12.2018

Obydwa projekty uzyskały pozytywną ocenę recenzentów oraz rekomendację do sfinansowania wskazanego w nich działania naukowego, nie znalazły się jednak na liście projektów ostatecznie zakwalifikowanych do finansowania.

Swoje kompetencje badawcze doskonaliłam także uczestnicząc w warsztatach i seminariach metodologicznych:

Seminarium Metodologii Pedagogiki Specjalnej pt. *Ogród wieloparadygmatyczności w badaniach nad niepełnosprawnością* zorganizowane przez Katedrę Pedagogiki, Rehabilitacji i Resocjalizacji Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (3.12.2013).

Warsztat metodologiczny pt. *Metodologia teorii ugruntowanej* odbywający się w ramach *III Transdyscyplinarnego Sympozjum Badań Jakościowych* w Zielonej Górze (7.09.2014). Prowadzący: dr hab. Marek Gorzko

Seminarium pt. *Jakościowe inspiracje w badaniach edukacyjnych* organizowane cyklicznie przez Katedrę Pedagogiki Ogólnej i Pracownię Badań Szkoły i Profesji Nauczyciela na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, m.in. *Wywiad narracyjny* (R. Ligus); *Studium przypadku jak źródło cierpienia i uniesienia badacza edukacji* (H. Mizerek); *Ewaluacja a zmiany w edukacji – poszukiwanie granic case study* (M. Maciejewska); *Noty terenowe* (H. Kędzierska); *Krytyczna analiza dyskursu – od kuchni* (M. Grochalska).

Bardzo ważnym dla mnie doświadczeniem, służącym budowaniu moich kompetencji w sferze badawczej, ale i organizacyjnej, był udział w projekcie 1/POKL/3.4.3/2010 pt. *Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych*, w którym

pełniłam rolę koordynatora merytorycznego – do moich zadań należało podejmowanie decyzji merytorycznych, koordynowanie i kontrola działań. Projekt realizowała w latach 2010–2012 Fundacja na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego na Wiedzy „Nowe Media” z Olsztyna w ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Wysoka jakość systemu oświaty”. Jego głównym celem było podniesienie poziomu kompetencji merytorycznych i dydaktycznych nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu. Ważnym działaniem podejmowanym w ramach projektu było poznanie wymagań przedsiębiorstw dotyczących umiejętności absolwentów szkół zawodowych ekonomicznych oraz określenie potrzeb szkół i nauczycieli do efektywnego kształcenia w tym zakresie. Dokonana tu diagnoza stała się podstawą dla stworzenia modelowego programu praktyk dla nauczycieli zawodów ekonomicznych realizowanych w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach.

7. Działalność dydaktyczna i popularyzatorska

Mój dorobek dydaktyczny obejmuje prowadzenie kilku przedmiotów, realizowanych w formie wykładów i ćwiczeń dla studentów studiów licencjackich, magisterskich i podyplomowych w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym na kierunku pedagogika, pedagogika wczesnej edukacji, pedagogika specjalna. Najważniejszym jednak z nich – z perspektywy moich zainteresowań naukowych – jest pedagogika zdolności, którą prowadzę od 2007 roku. Ten 60-godzinny kurs, obejmujący wykłady i ćwiczenia, realizuję w oparciu o autorski program kształcenia. Obecnie prowadzę także przedmioty takie jak: teoretyczne podstawy wychowania, pojęcia i systemy pedagogiczne, pedagogika ogólna. W minionych latach realizowałam kurs z zakresu współczesnych kierunków pedagogicznych, metodologii badań społecznych, podstaw diagnozy i terapii pedagogicznej, diagnostyki pedagogicznej, diagnozowania potrzeb społeczno-kulturalnych oraz orientacji i doradztwa zawodowego. Od lat kieruję pracami dyplomowymi w ramach seminarium licencjackiego i magisterskiego. W okresie 2008–2018 byłam promotorem 93 prac dyplomowych (56 prac licencjackich i 37 prac magisterskich), ponadto zrecenzowałam ok. 140 prac dyplomowych.

Dbając o jakość prowadzonych zajęć uczestniczę w różnych formach doskonalenia zawodowego. Wymienić tu można udział w Ogólnopolskiej Konferencji Dydaktyki Akademickiej *Ideatorium*, organizowanej cyklicznie przez Wydział Biologii Uniwersytetu Gdańskiego (28.03.2014; 9–10.04.2015; 8–9.06.2017); uczestnictwo w III

Ogólnopolskim Kongresie Tutoringu, zorganizowanym przez Collegium Wratislaviense w dniach 3–4.06.2016 r. w Warszawie. W trakcie Kongresu brałam udział w warsztatach tutorskich (6 h) prowadzonych przez dr Beatę Karpińską-Musiał (to moje zainteresowanie miało też swój wymiar naukowy, bowiem zaintrygowana fenomenem tutoringu poświęciłam mu dwie ze swoich publikacji pt. *Tutoring w edukacji – w poszukiwaniu fenomenu zjawiska* (2015) oraz *Tutoring w edukacji akademickiej* (2015) – załącznik nr 5, II. B, poz. 25, 26). Wychodząc naprzeciw specjalnym potrzebom edukacyjnym swoich studentów uczestniczę w szkoleniach organizowanych przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych UWM, których celem jest zwiększenie świadomości nauczycieli w zakresie funkcjonowania studentów z dysfunkcjami w środowisku akademickim.

Uczestniczyłam też w wielu konferencjach tematycznych oraz warsztatach, które podnosiły moje kompetencje merytoryczne w zakresie prowadzonych przedmiotów kształcenia uniwersyteckiego. Brałam udział w konferencjach organizowanych w ramach projektu systemowego *Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym* przez Ośrodek Rozwoju Edukacji: *Pomóżmy im rozwinąć skrzydła – czego potrzebują uczniowie o różnorodnych zdolnościach?* (24–25.10.2011, Warszawa); *Metody pracy szkoły z uczniem zdolnym – wspieranie i rozwijanie uzdolnień humanistycznych, artystycznych i sportowych* (10.10.2013, Olsztyn); *Identyfikacja zdolności uczniów – planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów zdolnych* (4.04.2014, Warszawa), jak również w konferencji zorganizowanej przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli nt. *Dziecko uzdolnione matematycznie – diagnozowanie oraz wspieranie w rozwoju i edukacji* (19.09.2011, Olsztyn). Ponadto uczestniczyłam w warsztatach pt. *Zastosowanie ustawień systemowych w pedagogice* (30 h, 6–8.07.2009, Giżycko) oraz *Praca z rodziną – Jak rozmawiać z rodzicami?* (część I i II – 2 x 20 h, 20–21.01.2010, 26–27.08.2010, Giżycko) zorganizowanych przez Instytut Psychoterapii i Ustawień Systemowych w Bielsku Białej.

W 2012 roku otrzymałam nagrodę dla najlepszego nauczyciela Wydziału Nauk Społecznych UWM w konkursie zorganizowanym przez studentów w ramach święta Wydziału „Wyjdz na street”.

Staram się łączyć aktywność badawczą z działalnością popularyzującą wiedzę. Można tu wskazać na moją aktywność związaną z uczestnictwem i organizacją konferencji poświęconych prezentacji wyników diagnoz prowadzonych w ramach projektów badawczych i edukacyjnych, w których uczestniczyłam (pkt. 6).

Konferencja nt. *Szkolnictwo zawodowe – potrzeby i wyzwania w kontekście rozwoju regionalnego rynku pracy* zorganizowana przez Centrum Badań Społecznych UWM w dniu 17.06.2010 r. w Olsztynie. Temat wystąpienia: *Obraz szkolnictwa zawodowego na Warmii i Mazurach. Wnioski z badań* (współautorzy: dr K. Białobrzewska, dr E. Borys, dr A. Matuszewska, dr M. Maciejewska).

Konferencja nt. *Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej* zorganizowana w ramach Projektu Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych w dniach 30–31.03.2011 r. w Warszawie (organizacja i prowadzenie konferencji, prezentacja wyników diagnozy dotyczącej poziomu wiedzy i umiejętności beneficjentów projektu).

Za istotny dla popularyzowania wiedzy naukowej uważam także swój wkład w organizację cyklicznej Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. *Oblicza (prze)mocy* skierowanej nie tylko do środowiska akademickiego, lecz także do praktyków na co dzień zaangażowanych w działania na rzecz szeroko pojętego przeciwdziałania przemocy w szkole i rodzinie oraz osób pracujących ze sprawcami przemocy. Podczas konferencji – obok prezentacji aktualnych problemów – tworzymy płaszczyznę dla wspólnego poszukiwania ich rozwiązań. Organizujemy też zróżnicowane tematycznie warsztaty, w ramach których prezentowane są określone „narzędzia” wykorzystywane w profilaktyce przemocy oraz w pracy z jej ofiarami i sprawcami. Ważną część oferty stanowią zajęcia skierowane dla młodych kobiet, budujące określone cechy i rozwijające umiejętności, które mogą chronić je przed przemocą.

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Oblicza (prze)mocy. Diagnoza, profilaktyka, dobre praktyki* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski we współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych FOSA w dniach 3–4.12.2015 r. w Olsztynie.

II Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Oblicza (prze)mocy – dobre praktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz Fundację „Inicjatywa Kobiet Aktywnych” FIKA w dniach 1–2.12.2016 r. w Olsztynie.

III Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Oblicza (prze)mocy. Instytucjonalne i pozainstytucjonalne wsparcie osób zagrożonych lub doświadczających przemocy domowej* zorganizowana przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz Fundację „Inicjatywa Kobiet Aktywnych” FIKA w dniach 30.11-1.12.2017 r. w Olsztynie.

Ponadto od 2013 roku aktywnie uczestniczę w organizacji Międzynarodowego Seminarium Kół Naukowych pt. *Koła Naukowe – szkołą twórczego działania*, odbywającego się w Olsztynie, którego celem jest wymiana osiągnięć studenckich kół

naukowych działających na uczelniach wyższych w kraju i zagranicą. Od trzech lat zasiadam w Komitecie Naukowym Seminarium w ramach Sekcji Nauk Społecznych i Pedagogiki. Każdego roku jestem członkiem Komisji Oceniającej wystąpienia uczestników obrad ww. Sekcji. W bieżącym roku moja aktywność w ramach MSKN poszerzyła się o działalność recenzencką. Napisałam kilka (8) recenzji tekstów młodych adeptów nauki, kwalifikując je do publikacji książkowej wieńczącej tegoroczne obrady.

W ramach moich działań mających na celu popularyzację nauki wymienić można także wykład nt. *Edukacja uczniów zdolnych w szkołach wiejskich*, wygłoszony podczas Forum Społecznego pt. *Nasza Wieś w Naszych Rękach* zorganizowanego przez Burmistrza Miasta Biskupiec oraz Fundację dr Teresy Cz. Malec „Łatwiej Razem” w Biskupcu w dniu 23.11.2012 r. Ponadto w roku 2019 nawiązałam współpracę z Jarocką Akademią Trzeciego Wieku w Olsztynie, wygłaszając wykład nt. *Roli środowiska rodzinnego w procesach transformacji zdolności dzieci*.

8. Działalność organizacyjna

Od początku mojej pracy uniwersyteckiej aktywnie uczestniczę w pracach zespołów stałych i zadaniowych na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Aktualnie należę do Wydziałowego Zespołu ds. Sprawozdawczości (od 2017 r.) oraz Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia (od 2016 r.).

W latach wcześniejszych realizowałam różnorodne działania:

- byłam członkiem zespołu opracowującego program studiów dla dwóch nowych specjalności: pedagogika kreatywności i zdolności (2016); doradztwo zawodowe i personalne (2018);
- w 2015 roku zostałam powołana w skład Zespołu Przygotowującego Raport Samooceny dla Polskiej Komisji Akredytacyjnej;
- w 2012 roku pełniłam funkcję przewodniczącej Zespołu ds. Krajowych Ram Kwalifikacji dla specjalności pedagogika szkolna z animacją kulturalną. Byłam też członkiem Zespołu nowelizującego zgodnie z wymaganiami KRK program studiów dla specjalności pedagogika szkolna z przedsiębiorczością. Za swoją działalność otrzymałam wówczas nagrodę Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie;

Margaryta Stańczyk

- trzykrotnie byłam członkiem Zespołu Rekrutacyjnego WNS (w latach 2008, 2011, 2013);
- wielokrotnie reprezentowałam specjalności realizowane na kierunku pedagogika podczas Dni Otwartych UWM (w latach 2006, 2008, 2009, 2010, 2012, 2016).

Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (od 2014 r.) oraz Uniwersytetu Międzypokoleniowego przy Wydziale Nauk Społecznych UWM w Olsztynie (od 2018 r.).

W mojej działalności organizacyjnej można też wskazać na aktywności związane z opieką nad studentami w charakterze opiekuna roku oraz opiekuna praktyk zawodowych na studiach niestacjonarnych licencjackich i magisterskich (w tym raz na prośbę studentów). Ponadto w latach 2011–2012 pełniłam rolę opiekuna naukowego indywidualnego programu i planu studiów realizowanego przez jedną ze studentek kierunku pedagogika o specjalności pedagogika szkolna z animacją. Doświadczenie to pozwoliło mi opracować rekomendacje dla Rady Wydziału Nauk Społecznych UWM dotyczące realizacji indywidualnych programów i planów studiów na Wydziale.

Warto podkreślić, iż ważnym dla mnie doświadczeniem w sferze organizacyjnej – choć zdobytym poza moją macierzystą jednostką naukową – było dla mnie sprawowanie w latach 2011–2013 funkcji Zastępcy Dyrektora Instytutu Pedagogiki na Wydziale Nauk Ekonomiczno-Społecznych w Olsztyńskiej Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie.

***

W swojej działalności naukowo-badawczej konsekwentnie podejmuję problematykę z obszaru pedagogiki zdolności, analizując z różnych perspektyw procesy transformacji potencjałów zdolnościowych dzieci i młodzieży osadzone w środowisku szkolnym, a w ostatnim czasie także i rodzinnym. W następnych latach chcę kontynuować obrany kierunek poszukiwań. Materiał badawczy zgromadzony do książki habilitacyjnej ujawnił kolejne pola poszukiwań. Jednym z nich jest kwestia (braku) kooperacyjnych działań podejmowanych przez ekspertów w zakresie kształcenia zdolności, w tym także nauczycieli oraz rodziców dzieci zdolnych. Aktualnie pracuję nad artykułem poświęconym tej problematyce. Kolejnym polem do analiz jest codzienne życie rodzin z dzieckiem zdolnym, które ma swoją określoną lokalizację, specyficzną dynamikę oraz strukturę zbudowaną z rutynowych i rytualnych czynności, które są realizowane w towarzystwie różnych osób z i spoza rodziny. Problematykę tę zamierzam podjąć w kolejnej monografii.

Literatura cytowana

- Bloom B. S. (1985a), *The Nature of the Study and Why It was Done*. [w:] tenże (red.), *Developing Talent in Young People*. Ballantine Books, New York.
- Bloom B. S. (1985b), *Generalizations About Talent Development*. [w:] tenże (red.), *Developing Talent in Young People*. Ballantine Books, New York.
- Borzym I. (1979). *Uczniowie zdolni. Psychologiczne i społeczne determinanty osiągnięć szkolnych*. PWN, Warszawa.
- Braun-Gałkowska M. (1992), *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
- Brzezińska A. I. (2005), *Jak przebiega rozwój człowieka?* [w:] taż (red.), *Psychologiczne portrety człowieka*. GWP, Gdańsk.
- Dyrda B. (2012), *Edukacyjne wspieranie rozwoju uczniów zdolnych. Studium społeczno-pedagogiczne*. Wyd. Akademickie ŻAK, Warszawa.
- Flick U. (2011), *Projektowanie badania jakościowego*. PWN, Warszawa.
- Freeman J. (2013), *The long-term effects of families and educational provision on gifted children*. „Educational and Child Psychology”, vol 30, nr 2.
- Giza T. (2006), *Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności w szkole*. Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, Kielce.
- Glaser B. G., Strauss A. L. (2009), *Odkrywanie teorii ugruntowanej. Strategie badania jakościowego*. Wyd. Nomos, Kraków.
- Hałas E. (2012), *Interakcjonizm symboliczny. Społeczny kontekst znaczeń*. PWN, Warszawa.
- Hłobił A. (2010), *Działalność szkoły we wspomaganiu rozwoju ucznia zdolnego*. Oficyna Wyd. „Impuls”, Kraków.
- Jakubiak-Zapalska E. (2013), *Uwarunkowania środowiskowe wsparcia ucznia zdolnego*. Wyd. Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego, Radom.
- Kargul J. (2001), *Obszary pozaformalnej i nieformalnej edukacji dorosłych. Przesłanki do budowy teorii edukacji całościowej*. Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji, Wrocław.
- Krzemiński I. (1986), *Symboliczny interakcjonizm i socjologia*. PWN, Warszawa.
- Lalak D. (2010), *Życie jako biografia. Podejście biograficzne w perspektywie pedagogicznej*. Wyd. Akademickie ŻAK, Warszawa.
- Limont W. (2005), *Uczeń zdolny jako problem wychowawczy*. [w:] W. Limont, J. Cieślukowska (red.), *Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych*. T. II, *Uczeń-Nauczyciel-Edukacja*., Oficyna Wyd. „Impuls”, Kraków.
- Limont W. (2010), *Uczeń zdolny. Jak go rozpoznawać i jak z nim pracować*. GWP, Sopot.
- Łukasiewicz-Wieleba J. (2018), *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców*. Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Łukasiewicz-Wieleba J., Baum A. (2013), *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Makarska T. (1991), *Rodzina a stymulacja zdolności intelektualnych dziecka*. Wyd. Uczelniane Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, Siedlce.
- Manturzevska M. (1969), *Psychologiczne warunki osiągnięć pianistycznych*. Wyd. Ossolineum, Wrocław.
- Mendecka G. (2003), *Środowisko rodzinne w percepcji osób aktywnych twórczo*. Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Częstochowa.
- Mönks F. J. (2004), *Zdolności a twórczość*. [w:] W. Limont (red.), *Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych*. Oficyna Wyd. „Impuls”, Kraków.
- Mönks F. J., Katzko M. W. (2005), *Giftedness and Gifted Education*. [w:] R. J. Sternberg, J. E. Davidson (red.), *Conceptions of Giftedness* (2nd ed.), Cambridge University Press, New York.
- Plopa M. (2004), *Psychologia rodziny. Teoria i badania*. Wyd. Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, Elbląg.

- Popek S. (1978), *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*. WSiP, Warszawa.
- Pufal-Struzik I. (2006), *Podmiotowe i społeczne warunki twórczej aktywności artystów*. Wyd. Uczelniane Wszechnica Świętokrzyska, Kielce.
- Rembowski J. (1986), *Rodzina jako system powiązań*. [w:] M. Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*. PWN, Warszawa.
- Siekańska M. (2013), *Talent sportowy – psychologiczne i środowiskowe uwarunkowania rozwoju uzdolnionych zawodników*. Wyd. AWF, Kraków.
- Siekańska M. (2015), *Rola osób znaczących we wspieraniu rozwoju talentów sportowych*. „Psychologia Wychowawcza”, nr 8 (50).
- Sloane K. D. (1985), *Home Influences on Talent Development*. [w:] B. S. Bloom (red.), *Developing Talent in Young People*. Ballantine Books, New York.
- Słyszowa S. (1973), *Problemy kształcenia młodzieży szczególnie uzdolnionej*. Min. Oświaty i Wychowania, Warszawa.
- Sołowiej J. (1987), *Rodzinne uwarunkowania twórczości dzieci i młodzieży*. Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Sosniak L. A. (1985), *Phases of Learning*. [w:] B. S. Bloom (red.), *Developing Talent in Young People*. Wyd. Ballantine Books, New York.
- Stańczak M. (2009), *Zaspokajanie potrzeb ucznia zdolnego w szkole*. Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Straś-Romanowska M. (2010), *Psychologia wobec małych i wielkich narracji*. [w:] M. Straś-Romanowska, B. Bartosz, M. Żurko (red.), *Psychologia małych i wielkich narracji*. Wyd. Eneteia, Warszawa.
- Subotnik R. F., Olszewski-Kubilius P., Worrell F. C. (2015), *Od tradycyjnych perspektyw na temat zdolności do psychologii rozwoju talentu: zmiana oparta na wiedzy psychologicznej*. „Psychologia Wychowawcza”, nr 8 (50).
- Tannenbaum A. J. (1986), *Giftedness: A psychosocial approach*. [w:] R. J. Sternberg, J. E. Davidson (red.), *Conceptions of Giftedness*. Cambridge University Press, New York.
- Tyszkowa M. (1964), *Czynniki determinujące pracę szkolną uczniów*. PWN, Warszawa.
- Winner E. (1996), *Gifted Children: myths and realities*. Basic Books, New York.

Małgorzata Stańczak